

Κεφάλαιο 45

Ενδεικτικοί διδακτικοί στόχοι

- Να αντιληφθούν οι μαθητές πόσο δύσκολη θεωρεί ο ρήτορας την «υποχρέωση» των νεότερων να ανταποκριθούν και να συνεχίσουν ισάξια το έργο των πεσόντων.
- Να κατανοήσουν τον παρηγορητικό λόγο που απευθύνει ο ρήτορας και προς τις γυναίκες αναγνωρίζοντας τις αντιλήψεις του για την «αρετή» και τη «φύση» τους.
- Να συσχετίσουν το περιεχόμενο της «αρετής» των γυναικών με αυτό της «αρετής» των ανδρών που ανέπτυξε ο ρήτορας σε προηγούμενη κλίμακα.

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποιο είναι το χρέος που κληροδοτείται στα παιδιά και στα αδέρφια των νεκρών;
2. Μεταξύ των άλλων δυσκολιών που δυσχεραίνουν την προσπάθεια των επιζώντων να εξομοιωθούν με τους νεκρούς συγκαταλέγεται και ο φθόνος. Να αναφέρετε τα αίτια και τα αποτελέσματα στα οποία οδηγεί το συγκεκριμένο ελάττωμα της ανθρώπινης φύσης. (Η αναφορά σας να περιοριστεί στα δεδομένα του κειμένου).
3. «τόν οὐκ ὄντα, τό μή ἔμποδών - τοῖς ζῶσι»: Να αναλύσετε το περιεχόμενο της αντίθεσης.¹
4. Να συσχετίσετε όσα ανέφερε ο ρήτορας για το φθόνο στο κεφάλαιο 35 με όσα υποστηρίζει για το ίδιο θέμα στο κεφάλαιο 45.²
5. Υπάρχουν στο κεφάλαιο 45 αντιφάσεις προς όσα ισχυρίστηκε ο ρήτορας σε προηγούμενα σημεία του λόγου του, οι οποίες μπορούν να δώσουν απάντηση για το έτος συγγραφής του Έπιταφίου; Να τις επισημάνετε και να τις αξιολογήσετε.
6. Να συσχετίσετε το περιεχόμενο της «ἀρετῆς» των γυναικών, όπως προσδιορίζεται από το ρήτορα στο κεφάλαιο 45 με το περιεχόμενο της

«ἀρετῆς» των ανδρών, όπως προσδιορίστηκε σε προηγούμενα κεφάλαια.³

7. Με ποια συγκεκριμένη συμπεριφορά η γυναίκα, κατά τον ρήτορα, θα αποκτήσει «δόξα» και «κλέος»;⁴
8. Ποια είναι η «ὑπάρχουσα φύσις» των γυναικών και με ποιο τρόπο πρέπει να την επιδείξουν στη συγκεκριμένη περίπτωση;
9. Υπάρχουν στοιχεία στο κεφάλαιο 45 στα οποία ο Περικλής αντιπαραθέτει τον κόσμο της Αθήνας με τον κόσμο της Σπάρτης; Να τα επισημάνετε και να τα αναλύσετε.⁵
10. Ποιο είναι το περιεχόμενο της λέξης «κλέος» στο κεφάλαιο 45;
11. Ποια είναι η συμβουλή του ρήτορα σχετικά με τις αρετές και τα ελαττώματα των γυναικών;
12. Πώς δικαιολογούνται οι απόψεις αυτές του Περικλή για τις γυναίκες, αφού η γυναίκα του ίδιου υπήρξε ένα από τα πιο συζητημένα πρόσωπα της εποχής του;

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Γιατί ο Περικλής χαρακτηρίζει «μέγαν τόν ἀγῶνα» που πρέπει να επιτελέσουν τα παιδιά και τα αδέρφια των νεκρών;
β) Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
2. α) Πέτυχε, κατά τη γνώμη σας, ο ρήτορας να γίνει πειστικός στα παιδιά και στους αδελφούς των νεκρών;
β) Να αιτιολογήσετε τις απόψεις σας.
3. α) Η παραίνεση του ρήτορα προς τις χήρες των νεκρών απορρέει από τις γενικότερες αντιλήψεις που επικρατούσαν την εποχή εκείνη για τις γυναίκες ή όχι;
β) Να αιτιολογήσετε τις απόψεις σας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Βλ. Ι. Θ. Κακριδή, ό.π., σσ. 110-111.

² Βλ. Α. Φραγκούλη, ό.π., σσ. 147-148.

³ «Βέβαια, η λέξη *αρετή* δεν έχει εδώ τη σημασία της ανδρείας, όπως συμβαίνει όταν αποδίδεται σε άνδρες, ούτε σημαίνει σωφροσύνη, όπως υποστηρίζει ο σχολιαστής. Εδώ μάλλον η λέξη αποκτά ένα γενικότερο νόημα και σημαίνει ικανότητα, αξία κ.ά. (Βλ. Ι. Θ. Κακριδή, ό.π., σ. 112 και Α. Φραγκούλη, ό.π., σ. 148).

⁴ Βλ. Ι. Θ. Κακριδή, ό.π., σ. 113.

⁵ «Υπάρχουν, βέβαια, κι αυτοί που διακρίνουν εδώ μια σύγκριση Αθήνας και Σπάρτης και υποστηρίζουν πως ο Περικλής αναφέρεται στις γυναίκες της Σπάρτης, που ζούσαν μια εντελώς διαφορετική ζωή από την ασκητική και συγκρατημένη ζωή των ανδρών. Πράγματι, στη Σπάρτη υπήρχε μια σχετική ελευθερία στη ζωή και τη δράση των γυναικών, μια ελευθερία που η δημοκρατική Αθήνα είχε αρνηθεί. Ο Λυκούργος είχε νομοθετήσει να γυμνάζονται μαζί τα αγόρια και τα κορίτσια, ενώ τον 4ο αιώνα π.Χ. οι γυναίκες της Σπάρτης εμφανίζονται ν' αποκτούν περιουσίες και να παίρνουν μέρος στη δημόσια ζωή» (Βλ. Α. Φραγκούλη, ό.π., σ. 149).